

GAMLE BYGDEHÅNDVERKERE

*Av førstekonservator Hilmar Stigum
og Asbjørn Dørumsgard.¹*

I.

Det historiske forløp i bygdehåndverket må sees på bakgrunn av arbeidslivet på gården i eldre tid. Det blir ofte sagt at gårdens folk laget alt som trengtes på gården, og selv om dette er en overdrivelse, så er det mye riktig i det. En hel del av de saker som vi nå får fra håndverkeren eller kjøpmannen ble nemlig laget hjemme. Dette gjelder ikke bare slike kjente ting at linet ble dyrket på gården og forarbeidet fra det var en plante på marken til det ble garn og klær av det. Ullen ble jo også spunnet hjemme og ble til garn og klær. De fleste av gårdens redskaper ble også laget hjemme. Slike ting som orv, river og trespader med en smal jernskoning laget bonden selv. Arbeidskjerrer og vogner er en sen foreteelse på bygdene. I eldre tid bruktes bare sleder og de laget bonden selv. Han trengte forskjellige typer, som gjødselslede, høyslede, skogsslede, ferdaslede osv., så det skaffet ham mye arbeid. Plogene var av tre, bortsett fra skjær og ristill, og ble laget på gården. Og kanskje like så årvisst som våronn og kornskurd var at en eller flere huder ble barket og bearbeidet til sko og seletøy. Vi har også tilfelle hvor barkede huder ble solgt til skomakerne i byen, eller det ble betalt landskyld med dem.

Med dette differensierte arbeidsliv rundt om på gårdene skulle en tro at det ble lite plass til bygdehåndverket. Og likevel

¹ Avsnitt I er skrevet av Hilmar Stigum og avsnitt II av Asbjørn Dørumsgard.

har vi hatt bygdehåndverket
det også flere og flere
men med at noe av
verkere, og delvis
skapte grunnlag for
bygdesmeder langt
kunsten å bearbeide
vi at i eldre tid var
lett å peke på i detalj
til bygdesmeden.
måtte utføre de vakkert
nyanser, for alle
peke på en viktig
tre, ble de som nevnt
skjæret har vel b
egen smie. Men i
med et mer hensikts
ble erstattet av en
over til bygdesme
fabrikkene overto

På 1700-tallet
verkere, men det
skårne ornament
arbeid. Men på 17
på bygdene. Vi ha
ikke vært på hver
kjerrer til å bruk
gjødselkjerrer to
laget på gårdene
kunst og ble for d
rykker hjul- og
Men det forekom
av å lage hjul og

Etter 1800 kom
seg ned på bygde
barking av huder
dette en gang var

I eldre tid br
var utført i en t

har vi hatt bygdehåndverkere fra utgamle tider. Med tiden ble det også flere og flere grupper av dem. Dette hang delvis sammen med at noe av det gamle gårdsarbeid gikk over til håndverkere, og delvis med at nye tider kom med nye behov som skapte grunnlag for nye håndverksfag. Vi har således hatt bygdesmeder langt tilbake i tiden, og det er spørsmål om ikke kunsten å bearbeide jernet er innført av spesialister. Nå vet vi at i eldre tid var det en smie på hver gård, men det er ikke lett å peke på i detalj hva bonden smidde selv og hva han overlot til bygdesmeden. Rent generelt kan vi si at håndverkeren måtte utføre de vanskeligste oppgaver, men her må vi regne nyanser, for alle bønder var neppe like flinke. Men vi kan peke på en viktig detalj. Så lenge plogene i hovedsaken var av tre, ble de som nevnt laget på gården. Ristillen og det primitive skjæret har vel bøndene i stor utstrekning greid å smi i sin egen smie. Men i forrige århundre da det kom nye plogtyper med et mer hensiktsmessig skjær, og den flate veltefjøl av tre ble erstattet av en vridd jernfjøl, gikk arbeidet med plogene over til bygdesmeden og ble en viktig del av hans arbeid inntil fabrikkene overtok det hele.

På 1700-tallet ble det laget en del sleder av bygdehåndverkere, men det var som regel stassleder med praktfullt utskårne ornamenter. Å lage arbeidssleder var derimot gårdsarbeid. Men på 1700-tallet begynte det også å bli brukt kjerrer på bygdene. Vi hører således om gjødselskjerrer. De har sikkert ikke vært på hver gård, men de fantes. Dessuten ble det laget kjerrer til å bruke på veiene. Mange steder hadde de første gjødselkjerrer to til tre tommer tykke plankehjul. De er nok laget på gårdene. Men å lage gode eikehjul er en vanskelig kunst og ble for det meste overlatt til håndverkeren, og dermed rykker hjul- og vognmakeren inn blant bygdehåndverkerne. Men det forekom at enkelte flinke bønder skaffet seg en inntekt av å lage hjul og kjerrer.

Etter 1800 kom det også håndverksmessige garvere og slo seg ned på bygdene, og de overtok litt etter litt arbeidet med barking av huder. Og nå har folk vanskelig for å tenke seg at dette en gang var et ordinært gårdsarbeid.

I eldre tid brukte man en masse kopper og kar av tre som var utført i en teknikk som vi kaller laggearbeid. Det gamle

mélkestell trengte en masse slike kar, og utover det trengtes det bøtter og såer, kar og stamper i stor utstrekning. Slik har det vært i lange tider. Allerede i slutten av romersk jernalder forekommer det laggede saker i enkelte gravfunn. I folkevandringstiden har vi mange steder i landet en høyt oppdrevet hjemlig keramikk. Den forsvinner når vi kommer fram til vikingetiden, og hovedgrunnen til det må være at laggeteknikken har slått helt igjennom, og fra da av har den satt sitt sterke preg på gårdsinventaret. Nå nevnes laggere merkelig sjelden i gamle kilder, og vi må regne med at laggearbeid i stor utstrekning har hørt med til det ordinære gårdsarbeid. Likevel har vi også hatt en del spesialister. Gamle føderådsfolk eller husmenn har skaffet seg inntekter ved å utføre laggearbeid for andre, og vi har også hatt rene håndverker i faget på bygdene. I byene fantes de allerede i sagatiden, men det er vanskelig å finne faste holdepunkter for når de begynte å opptre på bygdene. Derimot kjenner vi tilfelle hvor folk i enkelte distrikter har forarbeidet kopper og kar som de har solgt til andre bygder, eller sendt til byen eller markeder. I slike tilfelle får vi jo et helt distrikt av spesialister.

Det er vanskelig å greie ut i hvor stor utstrekning hver bonde ha vært sin egen tømmermann. Det fins distrikter hvor det ligger karakteristiske tømmermannsverktøy på hver gård, og det tyder jo på at bøndene har utført dette arbeid selv. Men på de fleste steder har det gjennom lange tider vært spesielle tømmermenn, eller iallfall noen som kunne mer enn andre. I eldre tid ser det ut til at tømmermannen har utført både tømringen og innredningen av huset. I middelalderen hører vi om en håndverker som kaltes kistemaker, men det fantes ikke snekkere. Møblene var jo også av en slik karakter at de godt kunne bli laget av en tømmermann eller av bonden selv. Like etter 1500 dukket det imidlertid opp snekkere i norske byer. Det henger sammen med at renessansetiden kom med nye møbeltyper. Paneling ble også en vanlig foreteelse. Oppgangsagen som ble innført på denne tid, gjorde vel også sitt til at slike ting hadde lettere for å spre seg. Snekkerfaget ser ut til å være innført fullt utviklet til våre byer, men det virket etter hvert på bygdene, og så fikk vi bygdesnekkere rundt om i landet. I 1735 gjorde snekkerlauget i Christiania et forsøk på å få et

forbud mot at sn
stift. Lauget ha
ble ikke tatt noe
I eldre fortegnels
regel en rekke sne
Dette tyder på at
av de to fagene,
bygd før vi får o

Å bygge hus
tenke på hva det
paneling skulle h
Dessuten skulle
var det flere mu
selv, han kunne
han kunne bestil
i byen eller få
spikerfabrikken

Murerne had
Grunnmuren var
i stor utstrekning
ble det vanlig m
ble helst overlatt
hvert gikk det o
ordentlig mur u
Dermed ble det

I annen halv
bygdene. Faget
med etter hvert
kunsten, vet vi
sikkert i flere
bygder. Gullsm
faget var forbu
de fleste sølvs

En håndver
eldre tid er skin
arkivmaterialet
alderen fantes
beredte skinn o
gjende». Det s

forbud mot at snekkere nedsatte seg på bygdene i Akershus stift. Lauget hadde merkelig nok loven på sin side, men det ble ikke tatt noe hensyn til dette, og utviklingen gikk sin gang. I eldre fortegnelser over håndverkere på bygdene nevnes som regel en rekke snekkere, men tømmermennene blir sjelden nevnt. Dette tyder på at det i stor utstrekning har vært en kombinasjon av de to fagene, men her må vi undersøke saken i bygd etter bygd før vi får oversikt over forholdet.

Å bygge hus ble etter hvert en vidløftig affære. Vi kan bare tenke på hva det vil si at alle planker og bord til gulv, loft og paneling skulle høvles med vanlige høvler hjemme på gården. Dessuten skulle det smis en masse spiker og nagler. Men her var det flere muligheter. Bonden kunne smi spiker og nagler selv, han kunne få bygdesmeden til å smi dem i gårdens smie, han kunne bestille hos smeden, han kunne gå til en håndverker i byen eller få forsyning fra et eller annet bergverk eller fra spikerfabrikken på Lysaker.

Murene hadde ikke stort å gjøre på bygdene i eldre tid. Grunnmuren var husets svakeste punkt og bøndene har sikkert i stor utstrekning greidd med den selv. Men fra 1600-årene av ble det vanlig med peis i stuer og størhus, og arbeidet med den ble helst overlatt til en som kunne litt av slikt arbeid. Etter hvert gikk det også opp for folk at det var nødvendig å ha en ordentlig mur under husene dersom de ikke skulle råtne ned. Dermed ble det også plass for murere utover bygdene.

I annen halvdel av 1700-tallet hører vi om klokkemakere på bygdene. Faget var først kommet til byene og bygdene fulgte med etter hvert. Hvordan de første klokkemakere tilegnet seg kunsten, vet vi lite om, men de klokkene de laget gikk støtt og sikkert i flere mannsaldrer. Gjørtlere fantes det i de fleste bygder. Gullsmeder har vi også hatt noen av, til tross for at faget var forbudt på bygdene før 1839. Bøndene kjøpte ellers de fleste sølvsaker i byen eller på markeder.

En håndverker som vi må regne med som uunnværlig i eldre tid er skinnfeldmakeren. Han nevnes imidlertid sjelden i arkivmaterialet, men han må likevel ha vært der. I middelalderen fantes det en håndverker som kaltes skinnari. Han beredte skinn og sydde klær av dem «hvor håret ble på sidgjende». Det ser ut til at buntmakerfaget er vokst fram som

en særgren av skinnerfaget, og det er mulig at skinnfeldmakeren må oppfattes som en siste rest av det samme fag. Fra 1500-tallet av var det også noen håndverkere i byene som kaltes feldberedere. De semsket skinn og sydde klær av dem. Altså av skinn hvor håret ikke ble «på sidgjende». Noen satte seg også ned på bygdene, men det var i strid med Christiania byprivilegier og med laugslovene, så faget fikk ikke noen vesentlig betydning utenfor byene. Vi må altså regne med at bøndene for det meste har fått sine skinn semsket i byen. I forrige århundre, da faget i hovedsaken var utdødd, kan ordet feldbereder bli brukt om vanlige skinnfeldmakere i innberetninger fra embetsmenn.

Ellers har vi mange andre fag som var representert på bygdene som hattemakere, pottmakere og andre. De fantes ikke i alle bygder, men de forekom. Derimot fantes det skomakere og skreddere i nesten alle bygder. De kom gjerne en gang om året til alle gårder, og ble der til alle folk på gården hadde fått det de trengte av sko og klær.

Vi har ikke full oversikt over hvordan læreforholdene var for bygdehåndverkerne. Det er sikkert nok at det forekom regulær læretid, selv om vi også hører om folk som lærte seg selv. Å stjele kunsten spilte også en viss rolle i eldre tid. Iallfall ble ikke læretiden så lang og systematisk om i det laugsmessige håndverk i byene. I våre dager går tendensen i retning av utjevning i dette forholdet. Det blir mindre og mindre grunn til at bygdehåndverkeren skal ha mindre utdannelse enn byhåndverkeren.

II.

De håndverkere fra Rælingen som skal omtales her, er dem som en har fått rede på enten gjennom arkivene eller ved personlig kjennskap. Og her er tatt med bare dem som er døde.

Av de håndverkere som lever i dag er nesten alle tømmermenn eller snekkere. De øvrige grupper eksisterer ikke lenger som sjølstendig yrke når unntas et tilfelle.¹ Av tømmermenn og snekkere er det et mindre antall som driver på egen hand (byggmestere), de øvrige er bygningsarbeidere.

¹ I skomaker.

Som en ser er det vel vet om de gamle tradisjon og pers skildringa litt fylde

De bygdehåndverkerne og 1954, altså de siste har 19 vært skomakere, 8 skreddere, 1 murer, 1 maler,

Halvor Larsen
vorsen (1680—1760)
Larsen var gift 2
1797). 2. Anne H
døde 1832.

Sønnen, Amund
Nils Larsen, V
født 1776. Foreldre
Kroken og Marie L

Jacob Enersen
født 1779. Han
Årnesseie, der han
1747. — Han var
skredder Halvor
Smestad.

Hans Andersen
født 1825. Han var
Hauger. Drevførs
mann i Strandeng
stedet. Han døde
tru Maren Tronds
i Eidsberg 1839, d
Omtalt undersang

¹ De øvrige bø
tegnelsen laggere eller
i kapitlet Nordbydal
Bruk.

Som en ser er det lite utentom de rent biografiske data en vet om de gamle bygdehåndverkere. Bare i noen tilfelle har tradisjon og personlig kjennskap til vedkommende gjort skildringa litt fyldigere.

De bygdehåndverkere som er nemt har levd mellom 1755 og 1954, altså de siste 200 åra. Det skal være i alt 73. Av disse har 19 vært skomakere, 20 snekkere eller tømmermenn, 11 smeder, 8 skreddere, 4 bødkere,¹ 4 båtbyggere, 3 kurvmakere, 1 murer, 1 maler, 1 garver og 1 baker.

Skomakere.

Halvor *Larsen*, Holthagen, født 1757. Foreldre Lars Halvorsen (1680—1762) og hustru Anne Amundsdatter. Halvor Larsen var gift 2 ganger: 1. Anne Larsdatter Kroken (1757—1797). 2. Anne Hannibalsdatter Sporhylla (1760—1836). Han døde 1832.

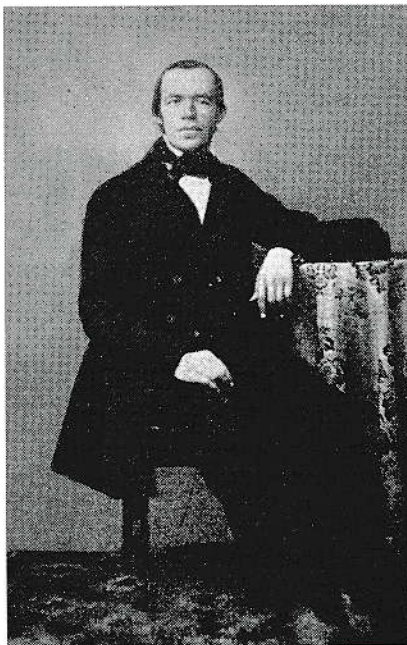
Sønnen, Amund *Halvorsen*, født 1781, fortsatte i farens yrke.

Nils *Larsen*, Vestersund, født 1776. Foreldre: Lars Kroken og Marie Nilsdatter.

Jacob *Enersen*, Smestad, født 1779. Han døde på Årneseie, der han var i legd, 1747. — Han var bror til skredder Halvor Enersen, Smestad.

Hans Andersen *Rustad*, født 1825. Han var fra plassen Hauger. Drev først som kjøpmann i Strandenga ved sundstedet. Han døde 1901. Hustru Maren Trondsdatter, født i Eidsberg 1839, død 1927. — Omtalt undersang og musikk.

¹ De øvrige bødkere har betegnelsen laggere eller kjørelmakere i kapitlet Nordbydalen og Nordby Bruk.

Hans Rustad.

Jahn *Svendsen*, Dølhaugen, født i Sverige 1827, død på Jaer 1908. — Han var far til skomaker Sven *Jansen Jahr*.

Kristian *Hansen*, Ullereie, født i Rælingen 1831. Levde ugift. Foreldre: Hans Pedersen, født 1794, og Kari Haagensdatter, født 1795.

Ole *Nilsen*, Grina (Vestegardsgrina), født i Arvika, Sverige, 1837. Hustru: Maren Pedersdatter, født i Rælingen 1846, død 1892.

Kristian Jørgensen *Logn*, født i Longelstad 1838, død 1912. Foreldre: Jørgen Amundsen Longelstad (1782—1864) og Anne Jacobsdatter Sofiedal (1804—1868). Hustru: Sofie Madsdatter Hammeren (1839—1914). En tegning av Kristian Logn av Henrik Sørensen er inntatt i kapitlet om kunstneren.

Brede *Johnsen*, Vestby, født i Enebakk 1838, kalt Brede Skomaker. Han var bror til Johan Vestby. Brede døde i Nittebergbråten i 1905 og var ugift. For øvrig bodde han også en tid på Østby. Han var omkring overalt i hus og gard. Det fortelles at han var så mørkredd at han ikke turde gå ut alene. Han var også fast skomaker på Ovind i Enebakk. Han var glad i en dram, og det fortelles at de som kunne by ham det var alltid de første til å få ham. Han skildres som et godt og fredelig menneske. Det var aldri uvennskap der han var, og kom han opp i noe slikt, drog han seg straks unna. Før jul var det å sitte oppe hele døgnet, for da skulle alle ha nytt på beina. Kara skulle ha langstøvler. Han kjøpte også huder som han fikk garvet. Det beste læret gikk til mannfolka, det dårligste til kvinnfolk og barn. Det siste skotøyet varte derfor ikke lenge og holdt dårlig vann. For springstøvler tok han 8 kroner parete. Da holdt han sjøl alt som skulle til. (Fortalt av Pauline og Dyvart Løkka, født henholdsvis 1869 og 1872.)

Martin Pedersen *Sundhagen*, født i Rælingen 1840. Han var ugift.

Theodor *Jacobsen*, Aspelund, født i Trøgstad (Båstad) 1849. Hustru Gunhild Tallaksdatter, født 1841. Flyttet til Båstad 1875.

Johan *Jacobsen Aasen*, født 1853 i Trøgstad (Båstad), bror av ovennevnte Theodor Jacobsen, gikk i skomakerlære i Kristiania i 5 år, kom til Rælingen i 1870-åra, og her drev han som skomaker hele sitt liv, bare avbrutt av og til av noe arbeid

utenbygds. På L ofte. I 1909 var Sveinung Oppegard Nes, forteller sønn heim, som sjøl var faren. I Rælingen fleste garda til og lå der om natta og prisen for å lage en når en holdt lærling pluggete sko. For beksøm var det m sko var det 13 k alt. — Men prisen før denne tida. — Alle ville ha ham. dessverre ofte, at Nyland, forteller de var lovt. Men Så det var ikke var Johan Skoma på Søgarn Fjerd uleilighet. Han måtte han ta fel fela til Jon Byen

Johan Jacobs Hagastua, og her Martinsdatter fra datter til spillet

Sven *Jansen* Anne Julie Han Om han kan en

Kristian *Olse* tallet er han opp søster, Pauline egen hånd. Han Ved siden av va Jacobsen fra Os vandret til Ame

utenbygds. På Lørenskog var han ofte. I 1909 var han i 5 uker hos Sveinung Oppegaard på Årvold i Nes, forteller sønnen Karl J. Fjellheim, som sjøl var med dit og hjalp faren. I Rælingen var han på de fleste garda til og med Jaer. Han lå der om natta også. I 1906—07 var prisen for å lage et par sko 3 à 3,50, når en holdt læret sjøl. Det var pluggete sko. For langstøvler og beksøm var det mer. For bokskalv sko var det 13 kroner med lær og alt. — Men prisene var mye lavere før denne tida. — Det var ikke alltid så greit å være skomaker. Alle ville ha ham. Det kunne derfor hende, ja det hendte nok dessverre ofte, at skomakeren ikke holdt det han lovte. Karl Nyland, forteller sønnen, fikk langstøvlene sine et helt år etter de var lovt. Men han takket fordi han hadde spart dem et år. Så det var ikke alle som skjente på skomakeren. — Engang var Johan Skomaker — det var det han til vanlig blei kalt — på Søgarn Fjerdingby og lagde sko. Der kom han riktig i uleilighet. Han satt i stykker fela til Karl Fjerdingby. Da måtte han ta fela i arbeidslønn i stedet for penger. Det er fela til Jon Byenga som Sev. Orderud har.

Johan Jacobsen bygde seg huset Aasen ved veggen ovenfor Hagastua, og her døde han i 1919. Han var gift med Mathilde Martinsdatter fra Lørenskog, født 1858, død 1937. Hun var datter til spillemannen Martin Olsen.

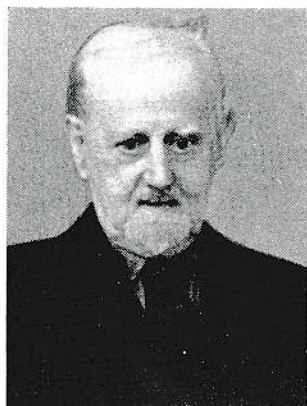
Sven *Jansen Jahr*, født i Høland 1862, død 1952. Hustru Anne Julie Hansdatter Kleiven fra Skedsmo (1864—1932). Om han kan en lese mer under Rovdyrjegere og andre jegere.

Kristian *Olsen*, Tømterløkka, født i Rælingen 1858. I manntallet er han oppgitt som «skomakerdreng», men etter hva hans søster, Pauline Olsdatter Løkka, forteller, drev han også på egen hånd. Han var ofte ved Rausjø i Enebakk og gjorde sko. Ved siden av var han en ivrig jeger. Han var gift med Thea Jacobsen fra Oslo. Hun kom derfra til Narvestad. De utvandret til Amerika og døde der.

Johan Aasen.

Sven Jahr.

Ole Bergersen.

Ole *Bergersen*, Sørli, født 1862, død 1931. Han var gift med Pauline Kristoffersdatter Støtterud (1871—1922). Han er også omtalt under Sang og musikk.

Josef Svendsen *Jahr*, født 1887, sønn av ovennevnte Sven Jansen Jahr, gikk i farens fotspor og blei som han en dyktig skomaker. Han bygde seg hus i skauen ovenfor Grintajet. Han var sterkt kristelig interessert og predikant. Han tilhørte pinsevennenes menighet på Hektner. På heimvegen fra et møte en kveld i 1947 døde han plutselig av hjertelammelse på veggen utenfor Jaer. Han var gift med Pauline Thorvaldsdatter Haugen (1889—1918).

Snekkere og tømmermenn.

Amund *Christoffersen*, Ludvigstad, snekker, født i Åmotbråten 1756, død 1829. Foreldre Christoffer Bråten og hustru Anne Amundsdatter. Hustru Marie Knudsdatter Støtterud (1759—1810).

Johannes Andersen *Tvetter* (Fetta), snekker, født 1801 i Tvetterhagen, død 1889 i Fetta. Hustru Svendine Olsdatter Jahr (1790—1854). Han er omtalt under Gammalt fra Rælingen.

Henrik *Amundsen*, Holthagen, snekker, født 1809, død 1890. Hustru Marie Christiansdatter fra Enebakk (1805—1881). — Deres sønn, Anders Henriksen, født 1833, var også snekker. Han utvandret til Amerika.

Lars *Klemetsen*
død 1893. Hustru
Om han fortelles
Åmotbråten. Nå
beste venner. La
Andreas holdt på
og det var nær p

Kristian *Rasm*
1818. Hustru K
død 1898.

Hans *Jacobsen*
1822. Hustru M
Kristoffer Ha
Hans Kristian
1823, død 1878.
1834.

Anders *Peder*
Hustru Karen A
Peder *Tronds*
Hustru Margit I
Markus Ande
død 1920. Hustru

— Han er omta
Ole Kristoff
Marthe Knudsd

Hans

Lars *Klemelsen*, Aasen, tømmermann, født i Trøgstad 1817, død 1893. Hustru Inga Andersdatter, født i Båstad 1813. — Om han fortelles det en historie. Han skulle reparere husa på Åmotbråten. Nå var han og husmannen, Andreas, ikke de beste venner. Lars holdt til på taket og stelte på pipa, og Andreas holdt på nede i peisen. Lars slapp en murstein ned, og det var nær på det skulle ha hendt ei ulykke.

Kristian *Rasmussen*, snekker, Lindebekk, født i Kristiania 1818. Hustru Kristine Knudsdatter, født i Lørenskog 1827, død 1898.

Hans *Jacobsen*, huset Snekkeren, snekker, født i Rælingen 1822. Hustru Marthe Thorsdatter fra Enebakk, født 1826.

Kristoffer Hansen *Uller*, født i Rælingen 1823.

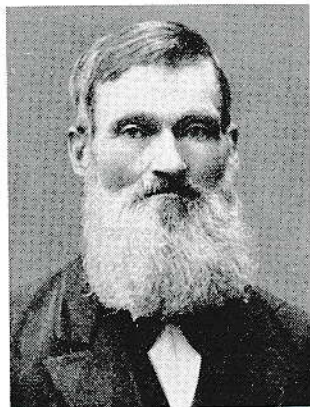
Hans Kristiansen *Uller*, snekker og smed, født i Rælingen 1823, død 1878. Hustru Kristine Hansdatter, født i Rælingen 1834.

Anders *Pedersen*, Sagen, tømmermann, født i Høland 1824. Hustru Karen Andersdatter, født i Skedsmo 1830.

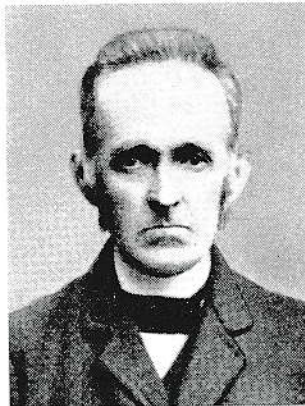
Peder *Trondsen*, Flateby, snekker, født i Rælingen 1830. Hustru Margit Pedersdatter, født i Øier 1834.

Markus Andersen *Tveterhagen*, snekker, født i Høland 1833, død 1920. Hustru Johanne Tronsdatter Smestad (1850—1928). — Han er omtalt under Rovdyrjegere og andre jegere.

Ole Kristoffersen *Jahr*, snekker (1834—1910). Hustru Marthe Knudsdatter Ramstad (1822—1916). Han var gård-

Hans Jacobsen.

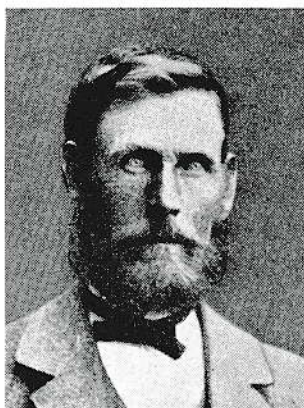

Ole Jahr.

Otto Sundhagen.

Milian Nordli.

bruker på Jaer, men solgte gården i 1890-åra og bosatte seg på Sletner. Han lagde møbler, især sofaer og divaner, som han solgte til Lillestrøm og Oslo.

Christian Pedersen *Karlstad*, snekker (1838—1919). Hustru Maren Oline Kristiansdatter Jahr (1846—1878). Han er omtalt i kapitlet Gammalt fra Rælingen.

Otto Andersen *Sundhagen*, tømmermann, født i Rælingen 1845, død 1929. Hustru Anne Monsdatter, født i Søndre Land 1857, død i Rælingen 1935. Han er nærmere omtalt under Rovdyrjegere og andre jegere. Han satte engang opp en stor låve av tømmer på Løken i Lørenskog. Det var stall inne i låa. Låven var 23 meter lang og 14 meter bred. For dette hadde han 300 kroner.

Lars Halvorsen *Nygaard*, snekker og tømmermann, født i Rælingen 1847, død 1939. Foreldre Halvor Larsen (1800—1872) og hustru Kari Nilsdatter (1809—1902). Hustru Gina Olsdatter, født i Østre Aker 1849, død 1935.

Hans Kristian *Nilsen Tveter*, tømmermann og snekker, født i Rælingen 1844. Foreldrene var Nils Andersen Tveter (1812—1872) og hustru Karen Kristoffersdatter Nordby (1818—1850). Han døde i 1925.

Milian Johansen *Nordli*, snekker, født 1852, død 1927. Hustru Hanna Johansdatter Jahr, født 1854, død 1930. Han var en meget nevenyttig mann som lagde redskap for bøndene.

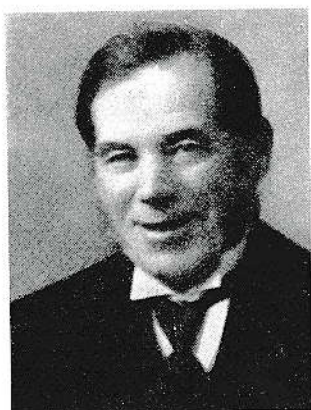
Anton

Han var også tømmermann i Fjellet bedehus.

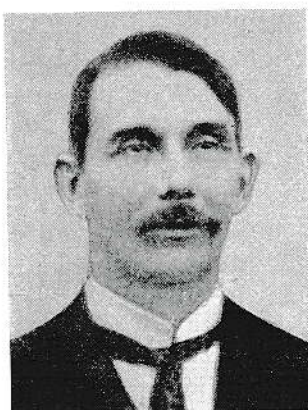
Anton Johansen
Han overtok Søs
Korsveien (1827—
(1819—1900). I
sammen med Jo
garder i Rælingen
Julie Kristiansd
Sigrid Kjørven i

Johan Hans
Jahnsdatter fra
Jahr bygd de fle
Grinigarda, beg
virksomheten al

Johan Andre
Høland 1882 av
og hustru Kar
Rælingen i 1904
hånd og arbeide
var gift med N
meget sosialt in
bl. a. medlem

Anton Jahr.

Johan Ekelund.

Han var også tømmermann. Det var han som bygde det gamle Fjellet bedehus.

Anton Johansen *Jahr*, tømmermann, født i Rælingen 1853. Han overtok Søstua Jaer etter sine foreldre Johan Henriksen Korsveien (1827—1908) og hustru Johanne Monsdatter Svensrud (1819—1900). I sine yngre dager drev han som tømmermann sammen med Johan Grini. De har satt opp hus på en rekke garder i Rælingen. Han var gift to ganger, første gang med Julie Kristiansdatter Jahr (1859—1901) og annen gang med Sigrid Kjørven fra Lunner (1861—1944).

Johan Hansen *Grini*, født 1859, død 1940. Hustru Anna Jahnsdatter fra Idd (1863—1934). Han har sammen med Anton Jahr bygd de fleste nybygg i Ytre Rælingen, såleis alle de nyere Grinigarda, begge Nesgarda og flere. Seinere drev han byggvirksomheten alene.

Johan Andreasen *Ekelund*, tømmermann og snekker, født i Høland 1882 av foreldre Andreas Olsen Ekelund (1835—1915) og hustru Karoline Nilsdatter (1854—1933). Han kom til Rælingen i 1904 og drev som tømmermann og snekker på egen hånd og arbeidet også hos byggmester Gustav Gundersen. Han var gift med Nina Jensdatter, født 1895. Johan Ekelund var meget sosialt interessert og hadde flere kommunale tillitsverv, bl. a. medlem av herredsstyret. Han døde i 1925.

Smeder.

Ole *Borgersen*, Madseberg, under Strøm lille (1762—1824). Han var fra Jaer og var gift med Kari Thoresdatter (1757—1824).

Kristian *Larsen*, Ullevold, født i Enebakk 1825. Hustru Petrine Engebretsdatter født i Rælingen 1834.

Henrik *Jørgensen*, født på Longelstad 1820, død 1892. Han er det fortalt om i kapitlet Gammalt fra Rælingen.

Hans Kristiansen *Uller* (1823—1878). Omtalt under snekkere og tømmermenn.

Gulbrand Taraldsen *Aarmo*, født i Båstad 1828. Han var sundmann og bodde da i Sundby. Bygde så Aarmo, kalt opp etter den garden han var fra i Båstad. Han bygde også smie og drev som smed resten av sin tid. Hans hustru var Johanne Olsdatter (1827—1903). Gulbrand Aarmo døde i 1910.

Lars *Larsen*, Haugen (1834—1866). Hustru Anne Haagensdatter (1836—1883).

Nils *Eilertsen*, Ullerhagen, født i Lister 1836, ugift.

Paul Taraldsen *Haugen* (1839—1904), smed ved Nordby Bruk. Omtalt under Sang og musikk.

Markus Christiansen *Sofiedal* (Longelstad) fra Østgård i Høland (1848—1932). Hustru Inger Marie Johannesdatter Vestby fra Høland (1854—1939). Han drev i en rekke år som smed for folk i Enebakk og Rælingen.

Olaus Andressen *Berget* under Tomter, født i Enebakk 1859, død 1939. Hustru Josefine Johannesdatter fra Åsnes i Solør (1864—1949).

Ludvig Larsen *Ramstad* (1864—1919) drev før han kjøpte garden Ramstad i en rekke år smie på Flateby ved Hektner. Han var også en tid bygdevekter i Fet og Rælingen. Han gikk under namn av «Flatbysmen». Han var fra Sørli på Enebakkstranda. Hans hustru Hanna Martinsdatter fra Enebakk var født 1857 og døde i 1952, 95 år gammel.

Skreddere.

Kristoffer Knudsen *Støtterud*, født 1755 av foreldre Knud Thoresen Støtterud fra Skovholt (1723—1789) og hustru Anne Amundsdatter Nordby (1725—1768). I manntallet oppgis han

som krøpling. H
Hustru Berthe E

Amund *Larsen*
Kari Gulbrandsd
eldrene til lærer
Deres foreldre igj
Anne Amundsdat

Halvor *Eners*
og hustru Anne
Eriksdatter Nord
ved sin død på l

Halvor Hans
1828. Hustru M
utvandret til Am
blei en ansett m
en årrekke stilli
en rekke ganger
fylkeskasserer h

Christian *Pa*
Foreldrene hans
1902) og hustru

Hans *Torkil*
Hustru Kristine

Oline *Gulbra*
1859. Var gift

Johan

som krøpling. Han døde i Falkenberg under Skovholt 1815. Hustru Berthe Hansdatter Årnes (1735—1785).

Amund *Larsen*, Holthagen, født 1759, død 1813. Hustru Kari Gulbrandsdatter Sagbakken (1769—1812). De var foreldrene til lærer og kirkesanger Jens Amundsen (1794—1871). Deres foreldre igjen var Lars Halvorsen (1729—1784) og hustru Anne Amundsatter Smedsberg (1728—1802).

Halvor *Enersen*, Smestad, født 1775. Foreldre Ener Iversen og hustru Anne Gundersdatter Smestadgrina. Hustru Marie Eriksdatter Nordby (1765—1848). Halvor døde 1852. De bodde ved sin død på Nordby.

Halvor Hansen *Nygaard* under Østegården, født i Høland 1828. Hustru Maren Halvorsdatter, født 1833, død 1871. Han utvandret til Amerika og døde der. Deres sønn, Johan Nygaard, blei en ansett mann i Eu Chaire, Wisconsin. Han innchadde i en årrekke stillingen som valgt conty clerk og blei gjenvalgt en rekke ganger. Denne stillingen kan sammenliknes med en fylkeskasserer her til lands.

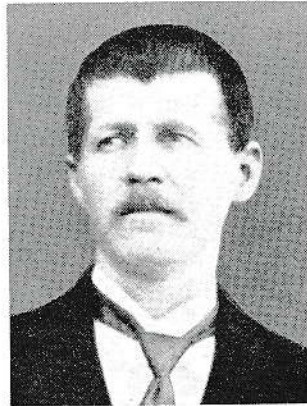
Christian *Paulsen* er omtalt i kapitlet Gammalt fra Rælingen. Foreldrene hans var Paul Christiansen Jahr fra Tvetter (1820—1902) og hustru Anne Marie Olsdatter Grini, født 1815.

Hans *Torkildsen*, Årnestangen, fra Hektner, født 1846. Hustru Kristine Kristiansdatter Jahr.

Oline *Gulbrandsen*, Vestersund, skredderske, født i Båstad 1859. Var gift med sagmester Kristian Halvorsen, født 1849.

Johan Nygaard.

Johannes Gundersen.

Johannes *Gundersen*, Skovly, født i Enebakk 1877, død i Rælingen 1954. Han er omtalt under Nordbydalen og Nordby Bruk.

Bødkere.

(Også kalt laggere og kjørelmakere.)

Nils Nilsen *Fjeldstad*, født i Lørenskog 1816, død 1896. Fjeldstad er et nedlagt bosted ved Løkka. Hustru Marie Nilsdatter fra Trøgstad (1826—1881).

Kristian Amundsen *Flaen* under Tomter (1822—1889). Hustru Oline Olsdatter Norum, født 1823.

Hans Madsen *Nyborg* (1838—1927). Hustru Berthe Jensdatter (1845—1886).

Halvor *Henriksen*, Nittebergbråten, født 1853. Foreldre Henrik Amundsen, født 1800, og Ellen Olsdatter Neshagen, født 1807. Hustru Maren Halvorsdatter fra Enebakk, født 1855.

De fleste av disse håndverkere er nemt under kapitlet Nordbydalen og Nordby Bruk.

Båtbyggere.

Poul Christophersen *Tomt*, født 1757. Han kom til Rælingen fra Nordby i Fet og døde i 1807. Han var både bonde og båtbygger. Hustru Inger Zakariasdatter, født i Tresdalen i Fet 1750, død 1810.

Nils *Jacobsen*, Åmottangen, født i Rælingen 1815, ugift.

Hans Botolfsen *Holt* (1869—1941), bonde og båtbygger. Hustru Gunda Karlsdatter Lund (1882—1918).

Anton *Gabrielsen*, Svingen, født i Enebakk 1859, død 1920. Hustru Petrine Eriksdatter Dølhaugen (1862—1934).

Kurvmakere.

Petrus Pedersen *Neshagen* (1880—1945). Omtalt under Nordbydalen og Nordby Bruk.

Gustav Johnsen *Norum* (1839—1908). Han var født i Enebakk og kom til Rælingen 1893, der han hadde kjøpt garden Nistu Åmot. Etter at han hadde solgt garden, bygde han

Thorvald

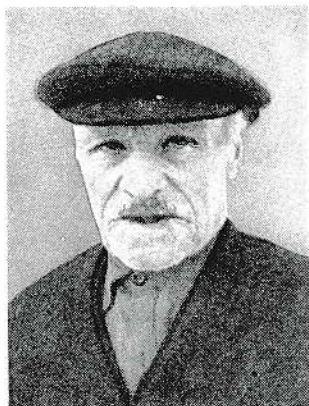
stedet Norum og Han var gift m

1920).

Sønnen Thor som kurvmaker

Thorvald *Amundsen* 1860, død 1950. (1862—1930). Han har deltatt såleis Justisbygg Bank, Kunst og Tollboden i Oslo han hatt flere teressert. Han uten å forsømt

Carl *Ruud*, tid i Amerika Rudsberget og var også kunst

Thorvald Andresen.

Carl Ruud.

stedet Norum og drev som kurvmaker ved siden av sitt småbruk. Han var gift med Laura Andreasdatter fra Enebakk (1842—1920).

Sønnen Thomas Gustavsén *Norum* (1884—1951) fortsatte som kurvmaker etter faren.

Murere.

Thorvald *Andresen*, Myrvold, gråsteinsmurer, født i Eidsberg 1860, død 1950. Hustru Karoline Olsdatter Nordby fra Høland (1862—1930). Thv. Andresen var en dyktig mann i sitt fag. Han har deltatt i arbeidet på mange kjente bygg i landet, såleis Justisbygningen i Oslo, Den tekniske høgskole, Norges Bank, Kunst og Industribygningen, Kunst og Håndverksskolen, Tollboden i Oslo og en rekke andre bygg. I Rælingen har han hatt flere kommunale bygg. Han var sterkt sosialt interessert. Han var såleis medlem av herredstyret i 9 år i trekk uten å forsømme et møte.

Malere.

Carl *Ruud*, født på Samelrud i Høland 1861. Var først en tid i Amerika og bosatte seg etter heimkomsten i eget hus på Rudsberget og drev som malermester til sin død i 1922. Han var også kunstmaler. Hans bilder «Fra Seterlandet», «Jesus på

veg til Emaus» og hans altertavle «Jesu Dâp» er malt i yngre dager (1896—1900). Som fagmann var han vel ansett for sitt arbeide. Han var gift med Kaja Enersdatter Rudsberget (1865—1937).

Sønnene Haakon Ruud (1894—1955) og Ferdinand Ruud, (1896—1954) fortsatte virksomheten etter faren.

Garvere.

Johan Thoresen *Skovholt*, født 1854. Foreldre Thorer Hansen Skovholt (1815—1897) og hustru Inger Marie Olsdatter Holt (1824—1902). Han flyttet seinere til Oslo.

Bakere.

Hans Karlsen *Fjerdingsby* (1883—1954) var utdannet som baker. I sine yngre år drev han bakeri ved Korsveien landhandleri på Stalsberghagen.

I D
Laug er den g
slutninger av h
Mesterene fikk
makt, og det var
var nyttige på r
for arbeidsfrihet
fikk laugvesenet
i første halvdel
fast fot i det r
blei det opphev

Laugene var
menliknes med
messig og anne
hundre år.

F
Her i Ræling
virksomhet tilb
afholdsforening
var visstnok en
den. Det ses
foreningen, som